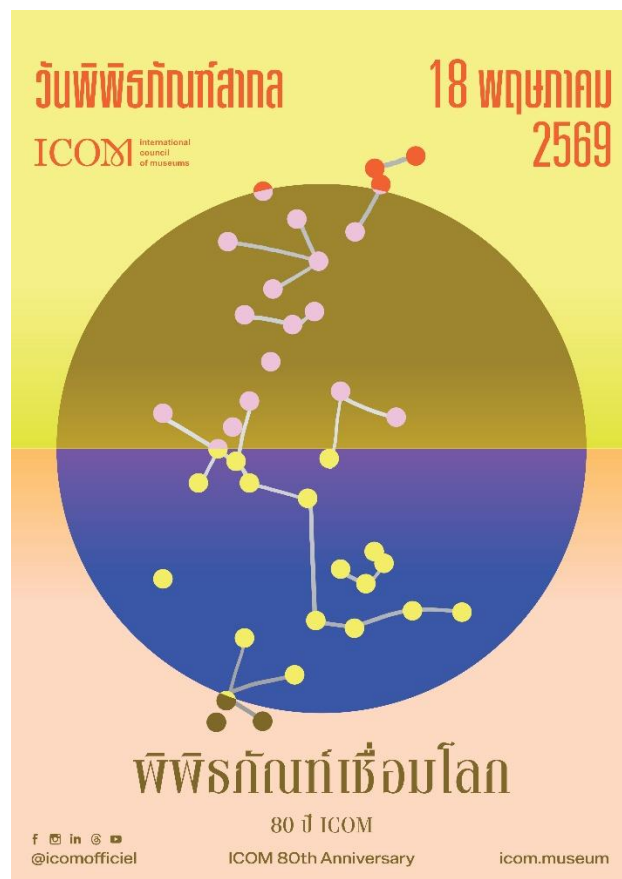

พิพิธภัณฑ์เชื่อมโลก: “ศูนย์มรดกชาติพันธุ์สัญ” กับบทบาทสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม

วันที่ 18 พฤษภาคมของทุกปี ตรงกับวันพิพิธภัณฑ์สากล (International Museum Day) ได้สถาปนาขึ้นมาครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2520 โดยสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ (International Council of Museums: ICOM) เป็นสถาบันที่กำหนดนิยาม การสร้างความรู้ เครือข่าย และชุมชนพิพิธภัณฑ์ ได้มาแลกเปลี่ยนและสร้างความสัมพันธ์ในเวทีโลก โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการสร้างควมตระหนักให้สังคมเห็นว่า พิพิธภัณฑ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม สร้างความเข้าใจ เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพในชุมชนทั่วโลก

ภาพที่ 1 วันพิพิธภัณฑ์สากล 18 พฤษภาคม 2569 “พิพิธภัณฑ์เชื่อมโลก”
ที่มา: <https://icomthailand.finearts.go.th/>

ในปีนี้อจัดขึ้นภายใต้แนวคิด “Museums Uniting a Divided World” หรือ “พิพิธภัณฑ์เชื่อมโลก” เป็นการเน้นย้ำถึงศักยภาพของพิพิธภัณฑ์ในการเป็นสะพานที่ทำหน้าที่เชื่อมความแตกต่างของสังคม วัฒนธรรม และภูมิรัฐศาสตร์ ส่งเสริมการพูดคุย การสร้างความเข้าใจและเกิดสันติภาพทั้งภายในและระหว่างชุมชนทั่วโลก โดยปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมและ

บันทึกความทรงจำ ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ และเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นจากหลายหน่วยงานและภาคส่วน (International Council of Museums, 2026)

พิพิธภัณฑ์สะพานแห่งวัฒนธรรมเชื่อมโลก

ปัจจุบันโลกเต็มไปด้วยความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ รวมถึงสถานการณ์การแตกหัก ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ ที่ปะทุขึ้นในพื้นที่หลายมุมของโลก แต่เดิมพิพิธภัณฑ์ได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญแห่งหนึ่งในการเชื่อมโยง ร้อยเรียงเรื่องราว สร้างบทสนทนา และเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างสังคมที่มีความแตกต่างกัน แนวคิด “พิพิธภัณฑ์เชื่อมโลก” (Museums Uniting a Divided World) จึงยิ่งตอกย้ำบทบาทของพิพิธภัณฑ์ในฐานะสะพานที่ช่วยลดระยะห่างระหว่างผู้คน อีกทั้งยังเปิดพื้นที่ให้เสียงของชุมชนท้องถิ่นได้รับการมองเห็นและรับฟังในระดับสากล

ศูนย์มรดกชาติพันธุ์ลีซู (Lisu Cultural Heritage Center – LCHC) ตั้งอยู่เลขที่ 80 ถนนบำรุงราษฎร์ ซอย 2 ตำบลช้างม้อย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในตัวอย่างสำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนบทบาทดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ศูนย์แห่งนี้ทำหน้าที่รวบรวม อนุรักษ์ และถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของพี่น้องชาติพันธุ์ลีซู หนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงทางภาคเหนือของประเทศไทย การจัดแสดงภายในศูนย์ไม่ได้มุ่งหวังเพียงนำเสนอวัตถุทางวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ยังถ่ายทอดเรื่องราว อัตลักษณ์ และมุมมองของชุมชนผ่านการเล่าเรื่องที่มีชีวิต

ศูนย์ฯ แห่งนี้ก่อตั้งขึ้นโดยคุณอะมีมะ แซงู (มีมี) เมื่อ พ.ศ.2558 จากประสบการณ์การทำงานร่วมกับสถาบันวิจัยแห่งหนึ่ง คุณอะมีมะพบว่าการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนไม่น้อย มักสะท้อนมุมมองเชิงลบ โดยเหมารวมว่าชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเป็นผู้ทำลายป่า ขาดการศึกษา และมีความเกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์

เมื่อคุณอะมีมะได้ศึกษาในระดับปริญญาโทที่ Center for Ethnic Studies and Development (CESD) ในคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปีพ.ศ.2558 จึงได้เปิดรับมุมมองจากอาจารย์ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพิพิธภัณฑ์ อีกทั้งคุณอะมีมะ ยังได้ซึมซับการทำงานของคุณแม่บุญธรรม “ดร.โอโตเม ไกลน์ ฮัทธิงส์” (Otome Klein Hutheesing) นักวิชาการด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และ คุณพ่อบุญธรรม “ดร.ไมเคิล วิกเคอรี” (Michael Vickery) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานกว่า 30 ปี จึงเป็นที่มาของการจัดตั้งศูนย์มรดกชาติพันธุ์ลีซู

จากประสบการณ์เหล่านี้ทำให้คุณอะมีมะตระหนักว่าชุมชนลีซูควรมีพื้นที่ในการบอกเล่าเรื่องราว ประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ของตนเองจากมุมมองของคนในชุมชน มากกว่าจะถูกอธิบายผ่านสายตาของคนนอกเพียงฝ่ายเดียว

ภาพที่ 2 การจัดแสดงภาพถ่ายและเครื่องแต่งกายหลากหลายสีลันภายในศูนย์มรดกชาติพันธุ์ลีซู
ที่มา: <https://www.facebook.com/photo?fbid=1287501411310287&set=pcb.1287553447971750>

ลีซู เป็นใคร

“ลีซู” (Lisu) เป็นชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้เรียกตนเอง มีความหมายว่า คนป่า นอกจากนี้ยังหมายถึง จารีตประเพณี แปลโดยรวมแล้วหมายถึง กลุ่มคนที่มีประเพณีวัฒนธรรมของตนเอง บุคคลอื่นจะเรียกชื่อชาวลีซูแตกต่างกันออกไปตามพื้นที่อยู่อาศัย (ศุนย์ฯ, 2568) เช่น ลันนิชฐานว่า แต่เดิมต้นกำเนิดของชาวลีซูน่าจะมาจากเทือกเขาหิมาลัยทางทิศตะวันออกของธิเบต ก่อนที่จะเดินทางกระจายออกไปทางทิศตะวันออกของชายแดนยูนนาน - เสฉวน อพยพไปจนถึงเมืองติงโจ้ว ทางตอนเหนือของคุนหมิง (Yunnan-Kweichow-Szechuan) ลงมายังประเทศพม่า (เมียนมา) (ศุนย์ฯ, 2549) และได้มีการอพยพมายังตอนใต้ เข้าสู่บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย แล้วกระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในปัจจุบัน วิธีการปฏิบัติและการดำเนินชีวิตของลีซูจึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบริบททางภูมิศาสตร์ที่มีความแตกต่างกันออกไป

ชาวลีซูไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง ทำให้ไม่มีการบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ลงในหน้ากระดาษ มีเพียงแต่คำบอกเล่าถึงตำนาน ความเชื่อ ที่อาศัยบอกกล่าวสืบทอดกันมาระหว่างรุ่นสู่รุ่น รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรม โดยอาศัยการปฏิบัติสืบทอดระหว่างรุ่นสู่รุ่นเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ บริบททางสังคมสมัยใหม่ทำให้วิถีชีวิตของชาวลีซูปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา โดยในยุคแรกชาวลีซูจะปลูกพืชเพื่อการดำรงชีพ เช่น การเลี้ยงสัตว์ การทำไร่หมุนเวียน การปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด และการปลูกฝิ่น เพราะฝิ่นนอกจากจะถูกใช้เป็นยารักษาโรคแล้ว ยังเป็นพืชหลักสำหรับการซื้อขาย เพื่อนำเงินมาใช้ซื้อสิ่งของจำเป็นในการดำรงชีวิต แต่เมื่อระบบเศรษฐกิจเพื่อการตลาดเข้ามาแทนที่ (ราว พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา) การเกิดขึ้นของโครงการหลวงฯ ที่ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทน ทำให้ชาวลีซูเปลี่ยนจากการปลูกฝิ่นเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นอย่างจริงจัง เช่น มะเขือเทศ กะหล่ำปลี

อย่างไรก็ตาม การผลิตเพื่อการตลาดส่งผลให้ชาวลีซูต้องปรับตัว หากไม่ทำการผลิตพืชทางเศรษฐกิจก็ต่อให้หันมาสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว หนึ่งในนั้นก็คือการสร้างผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรมของชาวลีซูเอง -(ศุนย์ฯ, 2568)

พื้นที่เรียนรู้แห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ตัวอย่างมรดกจากงานหัตถศิลป์อันเกิดจากภูมิปัญญาของชาวลีซู ได้แก่ ผ้าทอ เครื่องแต่งกาย กระเป๋า ตุ่มหู และเครื่องประดับที่มีสีสันและลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ ตั้งแต่รูปแบบดั้งเดิมไปจนถึงงานออกแบบร่วมสมัย ปัจจุบันถูกจัดแสดงอยู่ภายในศูนย์มรดกชาติพันธุ์ลีซู

นอกจากนี้ ภายในศูนย์ฯ ยังมีเครื่องจักสาน ข้าวของเครื่องใช้ งานเขียนและสิ่งพิมพ์ ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับชาติพันธุ์ลีซู ข่าวสารของชาวลีซูทั่วโลก แผนที่การอพยพของชาวลีซู บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย แผ่นภาพตัวอักษรลีซู และภาพถ่ายร่วมสมัยที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของชุมชนจากอดีตสู่ปัจจุบัน (ศูนย์ฯ, 2569)

ศูนย์มรดกชาติพันธุ์ลีซูจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นพื้นที่จัดแสดงวัตถุทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิชาการ เยาวชน และผู้คนภายนอกชุมชน ที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจวิถีชีวิตของชาวลีซูจากมุมมองของคนในพื้นที่เอง อันช่วยลดอคติและภาพจำจากสังคมภายนอก พร้อมทั้งส่งเสริมความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ยิ่งไปกว่านั้น ศูนย์มรดกชาติพันธุ์ลีซูต้องการสื่อสารกับสังคมภายนอกว่า ชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงต่างมีประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และภูมิปัญญาของตนเอง ที่ควรได้รับการรับฟังและทำความเข้าใจอย่างเท่าเทียม การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนได้เล่าเรื่องของตนเองจึงเป็นการท้าทายภาพจำและอคติที่เคยมีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีต

ภาพที่ 3 เด็กชาวต่างชาติมีความสนใจเรียนรู้เครื่องแต่งกายของชาวลีซู

ที่มา: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1703746189685805&set=pcb.1703753926351698>

ท่ามกลางยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นอย่างศูนย์มรดกชาติพันธุ์ลีซูจึงมีบทบาทสำคัญในการรักษามรดก ระหว่าง “การอนุรักษ์” และ “การเชื่อมโยงกับโลกภายนอก” เพราะศูนย์ฯ ไม่ได้ปิดกั้นพื้นที่ตัวเองให้ทำหน้าที่เพียงเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังได้เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิพิธภัณฑที่ยุคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม การสื่อสาร และการสร้างสันติภาพผ่านความเข้าใจร่วมกัน

ดังนั้น ศูนย์มรดกชาติพันธุ์ลีซูจึงเป็นมากกว่าพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่น หากแต่เป็นพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นว่า “พิพิธภัณฑที่สามารถเชื่อมโลกได้” ผ่านการเปิดพื้นที่ให้ผู้คนจากต่างวัฒนธรรมได้เรียนรู้ รับฟัง และมองเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางมนุษยชาติ อันเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมโลกปัจจุบัน

ผู้เขียน

จรัสศรี สมตน นักวิชาการคลังข้อมูล

ฝ่ายคลังข้อมูลวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

แหล่งอ้างอิง

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2568). *ลีซู*. ฐานข้อมูลชาติพันธุ์ในประเทศไทย.

<https://ethnicity.sac.or.th/database-ethnic/207/>

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2549). *ฐานข้อมูลวิจัยทางชาติพันธุ์ในประเทศไทย*.

https://ethnicedb.sac.or.th/research_detail.php?id=439

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2569). *ศูนย์มรดกชาติพันธุ์ลีซู*. พิพิธภัณฑที่ในประเทศไทย.

<https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/1665>

พิพิธภัณฑที่มานุษยวิทยาวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย. (ม.ป.ป.). *Lisu or Lisaw (ลีซู หรือ ลีซอ)*. <https://museumlc.mahidol.ac.th/lisu/>

International Council of Museums. (2026). *International Museum Day*.

<https://icom.museum/en/international-museum-day-2/>

ภาพ

Lisu patchwork- Lisu Cultural Heritage Center.

<https://www.facebook.com/LisuPatchworkByMolazu/posts/pfbidO2W23CGVu6TULxpUy1Wdryrx25ujRuRPwhxZ7dyNmKxg5NjMSr3ZVJ936p7rrR173l>

Lisu patchwork- Lisu Cultural Heritage Center.

<https://www.facebook.com/LisuPatchworkByMolazu/posts/pfbidOarbnANiGsLCjJZ219ekPeoiagdJsmN6GPH1mppU5DsVooNJtb9uj9bjCrqeeCFkd1>

mp:พิพิธภัณฑที่เชื่อมโลก: วันพิพิธภัณฑที่สากล 2569-International Council of Museums Thailand.

<https://icomthailand.finearts.go.th/>